

IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI PROGRAMA STRUČNOG OSPOSOBLJAVANJA LICA SA STEČENIM VISOKIM OBRAZOVANJEM ZA 2022/2023. GODINU

I UVOD

U skladu sa odredbama Zakona o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem („Službeni list CG“, br. 38/12 i 86/22) i Pravilnikom o načinu objavljivanja javnog poziva, postupku i kriterijumima za stručno osposobljavanje („Službeni list CG“, broj 46/12), realizuje se Program stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem za jedanaestu generaciju korisnika.

S obzirom na pozitivne efekte koje je Program imao tokom prethodnih ciklusa nastavljeno je sa realizacijom istog za 2022/2023. godinu. Istraživanja su pokazala da Program doprinosi realizaciji ključnog cilja koji se tiče podrške mladim visokoškolicima pri prelasku iz svijeta učenja u svijet rada i povećanju zapošljivosti mladih.

Shodno Zakonu, Program omogućava licima sa stečenim visokim obrazovanjem, bez radnog iskustva koja se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, da tokom devetomjesečnog stručnog osposobljavanja kod izabranog poslodavca steknu znanja, vještine i kompetencije za samostalno obavljanje posla i polaganje odgovarajućeg stručnog ispita.

Pored toga što Program omogućava visokoškolicima da steknu odgovarajuće radno iskustvo, poslodavcima u javnom i privatnom sektoru daje šansu da prepoznaju potrebe za određenim kadrom, koji odgovara njihovoj specifičnoj djelatnosti, i radno ga angažuju po isteku stručnog osposobljavanja.

Izmjenama Zakona o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem koji je Skupština Crne Gore donijela u avgustu ove godine, uvećana je mjesečna novčana naknada korisnicima Programa, pa umjesto dosadašnje naknade u neto iznosu od 50% prosječne neto zarade u Crnoj Gori u prethodnoj godini, korisnik za vrijeme stručnog osposobljavanja ima pravo na mjesečnu novčanu naknadu u neto iznosu od 450,00 eura.

Devetomjesečno stručno osposobljavanje, tokom kojeg korisnici imaju naknadu u neto iznosu od 450,00 eura, jeste svojevrsna podrška obrazovanju mladih, odnosno podsticaj da kroz dokazivanje u radnom okruženju lakše dođu do zaposlenja i istovremeno motiviše poslodavce za otvaranjem novih radnih mjesta.

Nakon jedanaestog ciklusa sprovođenja Programa, ukupan broj korisnika 47.990 je dobilo priliku da se stručno osposobljava. Za Program 2022/2023. godine poslodavci su iskazali najveće interesovanje do sada, što je rezultiralo oglašavanjem 16.575 slobodnih mjesta za stručno osposobljavanje, dok je ukupan broj lica sa stečenim visokim obrazovanjem koji se prijavio za učešće u Programu 2.866.

Nakon prvog uparivanja korisnika sa poslodavcima, 2.703 lica je dobilo šansu za stručno osposobljavanje u trajanju od devet mjeseci. S obzirom da 163 lica, nakon prvog kruga povezivanja poslodavaca i korisnika, nije dobilo poslodavca, a imajući u vidu da je ostao veliki broj oglašanih slobodnih mjesta, organizovan je i drugi krug prijavljivanja potencijalnih korisnika Programa. Nakon sprovođenja drugog kruga još 40 korisnika su dobili poslodavca, što rezultira da je **ukupno upareno 2.743 korisnika**. Ukupan broj korisnika koji nisu dobili priliku da se stručno osposobljavaju u ovom ciklusu je 123, što iznosi 4,29 % od ukupnog broja prijavljenih korisnika.

U implementaciju Programa stručnog osposobljavanja, kao i prethodnih godina, uključeno je više institucija: Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo javne uprave, Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Uprava za ljudske resurse i ustanove visokog obrazovanja.

II REALIZACIJA PROGRAMA

U skladu sa Zakonom i podzakonskim aktima Program se realizuje kroz 6 faza, i to:

- 1) prijava poslodavaca,
- 2) prijava korisnika,
- 3) povezivanje korisnika i poslodavaca,
- 4) upućivanje korisnika kod poslodavaca,
- 5) potpisivanje ugovora, i
- 6) početak stručnog osposobljavanja.

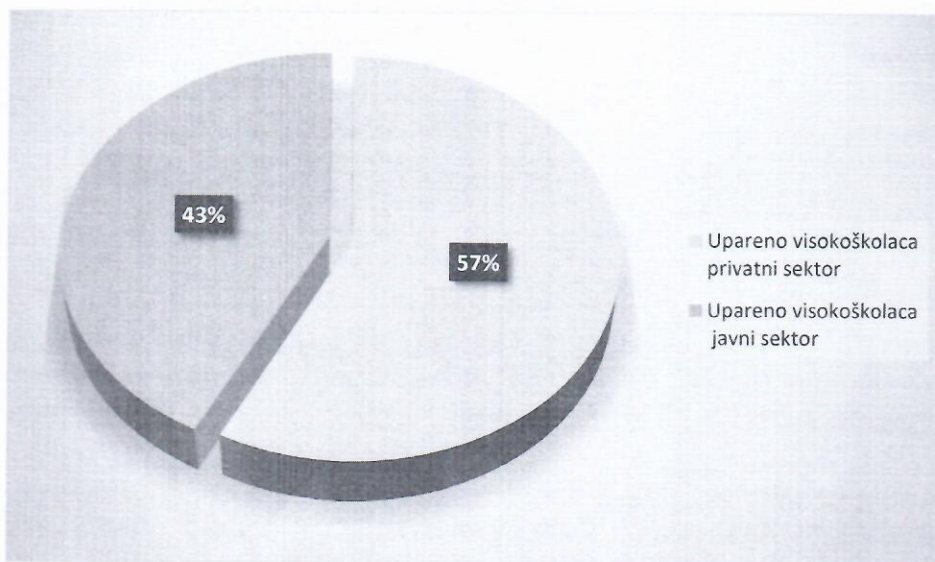
2.1 Prijava poslodavaca

U skladu sa odredbama Pravilnika prijava poslodavaca je predviđena u periodu od 15. septembra do 15. oktobra tekuće godine putem Portala elektronske uprave. Budući da je Vladina informatička infrastruktura od 20. avgusta 2022. godine bila pod sajber napadima, iz sigurnosnih razloga pristup internetu i servisima Portala eUprave su bili prekinuti. Iz navedenih razloga bilo je neophodno da se početak realizacije Programa stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem odloži do trenutka uspostavljanja bezbjednog informatičkog okruženja, kako bi se prijave poslodavaca i korisnika na Program mogle odvijati nesmetano i bezbjedno.

Zbog odlaganja propisanog roka za realizaciju, Program stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem počeo je 10. oktobra 2022. godine, objavljivanjem Javnog poziva poslodavcima za učešće u Programu od strane Uprave za ljudske resurse za poslodavce iz javnog sektora, i Zavoda za zapošljavanje Crne Gore za poslodavce iz privatnog sektora. Javni poziv je objavljen u jednom štampanom mediju u Crnoj Gori, kao i na internet stranicama Vlade Crne Gore, portala e-uprave, Uprave za ljudske resurse i Zavoda za zapošljavanje.

Kao i prethodnih godina i ove godine akcenat je stavljen na poslodavce iz privatnog sektora, uz nastojanje da se obezbijedi što veći broj poslodavaca upravo iz ovog sektora. Pravo učešća u Programu imali su državni organi - institucije nadležne za poslove obrazovanja, zdravstva, policije, vojske i kulture, privredna društva u većinskom državnom vlasništvu kao i javne službe čiji je osnivač opština.

Poslodavci su oglasili potrebu za ukupno 16.575 mjesta za stručno osposobljavanje, od čega je javni sektor oglasio 4.454 slobodnih mjesta, a privatni sektor 12.121 slobodnih mjesta. Ukupan broj uparenih radnih mjesta, u privatnom sektoru iznosi 1.577, dok je u javnom sektoru 1.166 što je prikazano na slici 1. Broj neuparenih mjesta u privatnom sektoru iznosi 10.544, dok u javnom sektoru je 3.288.

Slika 1. Prikaz uparenih korisnika privatni i javni sektor

Broj prijavljenih mjesta u jedanaestom ciklusu Programa je dosta viši u odnosu na prethodni deseti ciklus i predstavlja rekordan broj prijavljenih radnih mjesta od početka Programa stručnog osposobljavanja.

Slika 2. prikazuje broj prijavljenih radnih mjesta od početka realizacije Programa stručnog osposobljavanja.

Slika 2. Statistika prijavljenih radnih mjesta kroz godine

2.2 Prijava korisnika

Elektronsko prijavljivanje potencijalnih korisnika za Program stručnog osposobljavanja počelo je 11. novembra 2022. godine, putem portala e-uprave. Prijavljivanje potencijalnih korisnika Programa je završeno 10. decembra 2022. godine, sa mogućnošću izmjene preferenci od strane već prijavljenih potencijalnih korisnika zaključno sa 12. decembrom 2022. godine.

U okviru Programa 2022/2023 interesovanje za stručno osposobljavanje je iskazalo 2.866 visokoškolaca koji su uspješno prošli korake neophodne za učešće u Programu.

Kako bi bile izbjegnute zloupotrebe bilo koje vrste, informacioni sistem je kreiran tako da se nakon prijave korisnika, koji je unosio ime i prezime, jedinstveni matični broj, naziv ustanove na kojoj je stekao visoko obrazovanje i prosječnu ocjenu, navedeni podaci, povezuju sa bazom podataka ustanove visokog obrazovanja u Crnoj Gori na kojoj je prijavljeni visokoškolac stekao kvalifikaciju.

Drugi korak u prijavljivanju korisnika podrazumijevao je provjeru statusa na Zavodu za zapošljavanje Crne Gore, odnosno da li je potencijalni korisnik Programa na evidenciji Zavoda kao lice bez radnog iskustva u okviru kvalifikacije sa kojom se prijavljuje.

Nakon 12. decembra 2022. godine, kada je istekao rok za odabir preferenci od strane korisnika, pokrenut je sistemski algoritam koji je automatski formirao elektronsku rang listu povezanih korisnika i poslodavaca na osnovu:

1. prosječne ocjene korisnika i
2. izabranih preferenci svakog korisnika.

U ovogodišnjem Programu stručnog osposobljavanja je učestvovalo 862 korisnika koji posjeduju rješenje o priznavanju inostrane obrazovne isprave od čega je njih 820 dobilo priliku da se stručno osposobi. Od ukupno prijavljenih korisnika njih 30.07% je visoko obrazovanje završilo u inostranstvu od čega je većina iz Republike Srbije i Bosne i Hercegovine.

Najstariji i najmlađi korisnici koji su ove godine učestvovali u Programu:

1. Najstariji korisnik je rođen 01.03.1959. godine
2. Najmlađi korisnik je rođen 18.09.2001. godine

U nastavku je prikazana statistika prijavljenih visokoškolaca kroz godine.

Slika 3. Statistika prijavljenih visokoškolaca po godinama

2.3 Povezivanje korisnika i poslodavaca

Nakon elektronski sprovedenog povezivanja poslodavaca i korisnika u prvom krugu, ukupno 2.703 lica je dobilo poslodavca, odnosno mogućnost da se stručno osposobljava.

Lista povezanih poslodavaca i korisnika na Portalu e-uprave je objavljena 13. decembra 2022. godine. Ista sadrži i informaciju o prosječnoj ocjeni kandidata, koja predstavlja ključni kriterijum za povezivanje sa preferiranim poslodavcem, a sve u cilju obezbjeđenja maksimalne transparentnosti cjelokupnog procesa.

Činjenicom da je ostalo 13.872 neuparenih radnih mjesta nakon prvog kruga, visokoškolci kojima u prvom krugu povezivanja poslodavaca i korisnika nije dodijeljen poslodavac imali su priliku da u drugom krugu izaberu nekog od preostalih poslodavaca kod kojih bi mogli da obave devetomjesečno stručno osposobljavanje. S tim u vezi, poziv visokoškolcima za drugi krug prijavljivanja za stručno osposobljavanje objavljen je 13. decembra 2022. godine na portalu e-uprave, kao i na internet stranicama Ministarstva prosvjete, Uprave za ljudske resurse i Zavoda za zapošljavanje Crne Gore.

Poziv se isključivo odnosio na visokoškolce koji su se prijavili u predviđenom roku za prijavljivanje korisnika, ali u prvom krugu Programa nijesu dobili željenog poslodavca. Druga faza prijavljivanja za preostalih 163 korisnika, trajala je od 13. do 14. decembra 2022. godine i realizovala se putem Portala elektronske uprave. Nakon drugog kruga ukupno 40 korisnika je dobilo poslodavca, dok njih 123 nije dobilo šansu da se stručno osposobi, što je rezultiralo ostatkom od 13.832 radnih mjesta.

U nastavku su studijske oblasti sa najvećim brojem neuparenih visokoškolaca.

Studijski program	Neupareno
Ekonomija	11
Oblast nautika	7
Oblast fizička kultura	6

Hotelierstvo	6
Psihologija	5
Međunarodno hotelijerstvo i menadžment	5
Oblast bezbjednost i kriminalistika	4

Iz tabele u nastavku uočavamo da je evidentno da su poslodavci najviše tražili kvalifikacije iz oblasti, ekonomija, prava, računovodstvo, finansija i bankarstvo, elektronika, telekomunikacije i računari, turizma, engleskog jezika i književnosti, marketinga, građevine i arhitekture.

Studijski program	Traženo
Ekonomija	1083
Pravo	1000
Računovodstvo, finansije i bankarstvo	498
Elektronika, telekomunikacija i računari	348
Turizam	302
Engleski jezik i književnost	292
Marketing	281
Građevina	270
Arhitektura	269

Poslodavci su ove godine tražili najmanje studijskih programa koji su prikazani u tabeli u nastavku:

Studijski program	Traženo
Biohemija	5
Dramaturgija	5
Etnologija	5
Fizička kultura i zdravi stilovi života	5
Harmonika	5
Industrijski menadžment	5
Menadžment u informacionoj bezbjednosti u elektronskim komunikacijama	5
Psihoterapija	5
Scenografija	5
Solo pjevanje	5

Strukovne tehničke studije - Tehnologija drveta	5
Strukovne tehničke studije - Željeznički saobraćaj	5
Strukovni medicinski radiolog	5
Violina	5
Ženske studije	5
Klinička medicina	4
Književno prevođenje	4
Obrazovanje sportskih trenera	4
Strukovne tehničke studije - Elektrotehnika u saobraćaju	4
Strukovne tehničke studije - Željezničko mašinstvo	4
Filologija	3
Nauke o zdravlju	3
Orientalistika	3
Rudarstvo	3
Strukovne tehničke studije - Obrada metala	3
Bolničarstvo	2
Izvođačke umjetnosti	2
Kompozicija	2
Menadžment civilne zaštite i zaštite životne sredine	2
Private policing (privatna bezbjednost)	2
Specijalni pedagog	2
Kostimografija	1
Medicinska radiologija	1
Melioracija	1
Metalurgija i materijali	1
Molekularna biologija	1
Pozorišna režija	1
Strukovne studije za košarku	1
Vokalno-instrumentalni	1

Takođe, uočeno je da je za određene studijske programe potražnja radnih mjesta veća od prijavljenog broja studenata sa istim studijskim programom, što možemo primijetiti iz tabele u nastavku.

Studijski program	Traženo	Prijavljeno visokoškolaca
Ekonomija	1083	184
Pravo	1000	118
Marketing	281	1
Novinarstvo	210	3
Hotelijerstvo	162	4

Informacije koje se dobijaju kroz Program su dobar input u koncipiranju upisne politike na institucionalnom i državnom nivou.

2.4 Upućivanje korisnika kod poslodavaca

Na osnovu objavljenih rang lista Uprava za ljudske resurse će uputiti korisnike kod poslodavaca iz javnog sektora, a Zavod za zapošljavanje Crne Gore kod poslodavaca iz privatnog sektora. Svi poslodavci i korisnici će biti blagovremeno obaviješteni o rezultatima javnih poziva putem e-maila, kao i putem portala e-uprave.

2.5 Potpisivanje ugovora

Nakon upućivanja korisnika kod izabranog poslodavca, poslodavac i korisnik sklapaju Ugovor, pri čemu jedan primjerak Ugovora dostavljaju Upravi za ljudske resurse, odnosno Zavodu za zapošljavanje.

2.6 Početak stručnog osposobljavanja

Svi visokoškolci koji su dobili priliku da se stručno osposobljavaju počće sa stručnim osposobljavanjem kod izabranog poslodavca 15. januara 2023. godine, do kada će biti obavezni da zaključe Ugovor sa poslodavcem.

Poslodavci su dužni da korisnicima omoguće stručno osposobljavanje, u skladu sa Programom stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem i posebnim aktom o programu osposobljavanja korisnika. Stručni tim zadužen za realizaciju Programa, u saradnji sa nadležnim državnim organima, vršiće kontrolu sprovođenja stručnog osposobljavanja.

III PRIMJERI DOBRE PRAKSE

Svršeni visokoškolci i mladi koji tek ulaze na tržište rada predstavljaju poseban izazov i priliku za poslodavce. U periodu prijave visokoškolaca veliki broj poslodavaca je kroz medijsku kampanju osnaživao iste da odaberu njih kao poslodavca kod kojeg

će odraditi stručno osposobljavanje. Takođe jedan vid oglašavanja prijavljenih mjesta putem programa, poslodavci su vršili putem internet platformi koje pružaju mogućnost pregleda oglasa za slobodna radna mjesta. Pored ovoga još jedan od kanala promovisanja je i putem sve prisutnijih društvenih mreža kako Facebook-a tako i Instagrama.

S obzirom da poslodavci, kroz mentorski program koji pružaju, obezbijavaju zaposlenim da budu aktivno uključeni u poslovne procese poslodavca, jedan broj korisnika dobija mogućnost produženja radnog angažmana i nakon predviđenih devet mjeseci.

IV PROBLEMI TOKOM REALIZACIJE PROGRAMA

Problemi koji su evidentirani tokom realizacije Programa stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem odnose se na:

- Zahtijevanje dostavljanja papirnog obrasca prijave poslodavaca na Program od strane Zavoda za zapošljavanje i Uprave za ljudske resurse;
- Insistiranje poslodavaca da oni izvrše izbor korisnika, ne poštujući činjenicu da se izbor korisnika sprovodi na osnovu prosječne ocjene potencijalnog korisnika stečene završetkom osnovnih studija;
- Nedovoljna informisanost poslodavaca o nazivima pojedinih studijskih programa, što rezultira zahtijevanje poslodavaca za izvršenje izmjena prijavljenih pozicija;
- Nepoštovanje vremenskih rokova od strane poslodavaca i korisnika za prijavljivanje za učešće u Programu;
- Visoka regionalna disproporcija između ponude i tražnje;
- Insistiranje visokoškolaca za promjenu nostrifikovanog studijskog programa.

Bitno je napomenuti da u toku trajanja prijave Programa stručnog osposobljavanja, od strane administratora na pomenutom Portalu je odgovoreno na više od 3.000 prijava od strane korisnika i poslodavaca, ovim putem, i u realnom vremenu riješene eventualne nedoumice ili problematika istih.

V KONTROLA SPROVOĐENJA

Analize i ankete, koje je Radni tim sprovodio tokom prethodnih ciklusa Programa stručnog osposobljavanja pokazale su da poslodavci od korisnika očekuju brže uključivanje u rješavanju konkretnih problema i lakšu adaptaciju na realne radne uslove što je, razumljivo, vrlo teško očekivati od lica kojima je učešće u Programu prvo radno iskustvo u nivou visokog obrazovanja. S druge strane određeni broj poslodavaca nudi poslove korisnicima koji su sa stanovišta složenosti i prilika da se steknu praktična

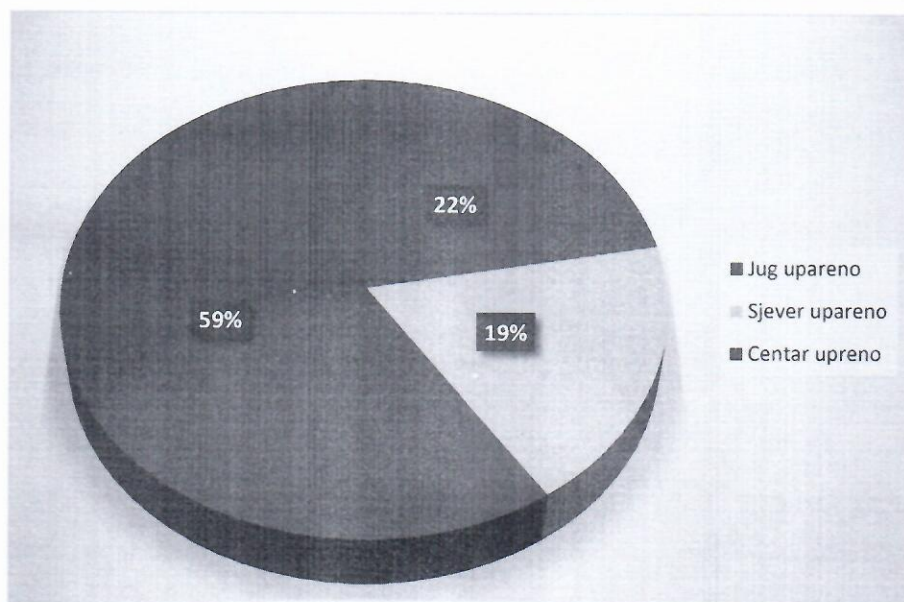
znanja daleko ispod nivoa očekivanog za samog korisnika. To za posljedicu ima nezadovoljstvo korisnika uslovima za stručno osposobljavanje i zahtjev koji se upućuje Timu za praćenje implementacije Programa za promjenu poslodavca. S druge strane bitno je navesti da izvjestan broj korisnika nije u potpunosti svjestan odgovornosti i obaveza koje nosi kvalifikacija koju su stekli završetkom određenog studijskog programa, pa tek nakon anagažmana kod poslodavca i uslovima koji podrazumijevaju praktikovanje same kvalifikacije postaju svjesni težine samog posla i s toga odbijaju dalje stručno osposobljavanje.

Jedan od evidentnih problema je i nedostatak adekvatnog mentorstva samog korisnika, odnosno obezbjeđivanje od samog poslodavca lica koje prati stručno osposobljavanje korisnika, daje mu korisne savjete i instrukcije i na taj način obezbjeđuje maksimalno moguće uslove za sticanje praktičnih znanja, uključivanje u rješavanju problema, sticanju komunikacionih vještina i navika koje su preduslov za lakši prelazak iz svijeta učenja u svijet rada. U tom cilju neophodno je pojačati kontrolu poslodavaca, jer stručno osposobljavanje bez mentorstva ne ispunjava svoju svrhu.

Radni tim za praćenje implementacije Programa će, u cilju bržeg i efikasnijeg rješavanja problema, u saradnji sa nadležnom inspekcijom još intenzivnije vršiti, na licu mjesta, uvid u uslove rada korisnika i samo praktično osposobljavanje korisnika i realizaciju samog Programa. S tim u vezi, u slučajevima neispunjavanja zakonskih obaveza korisnika i poslodavaca primjenjivaće se adekvatne kaznene mjere.

PRILOZI SA PODACIMA O PONUDI/TRAŽNJI DOBIJENI NA OSNOVU
PROGRAMA

REGIONALNA STRUKTURA UPARENIH RADNIH MJESTA

TRAŽNJA ZA RADNIM MJESTIMA PO OPŠTINAMA

Opština	Traženo	Ostalo upražnjeno mjesta
Podgorica	8263	6988
Bar	1686	1516
Nikšić	916	693
H.Novi	783	692
Budva	639	549
Kotor	617	538
Bijelo Polje	611	480
Berane	483	379
Tivat	458	415
Ulcinj	426	296
Rožaje	316	213
Pljevlja	276	202
Cetinje	211	162

Danilovgrad	207	171
Plav	136	110
Kolašin	133	120
Tuzi	111	71
Mojkovac	71	51
Žabljak	46	38
Petnjica	44	41
Zeta	43	37
Gusinje	34	17
Andrijevića	34	23
Plužine	20	19
Šavnik	11	11
UKUPNO	16.575	13.832

Statistika ukazuje da velik broj opština na sjeveru Crne Gore iskazuje potrebu za radnim mjestima koje nažalost ne nailaze na interesovanje od strane visokoškolaca. Za primjer možemo navesti opštinu Šavnik, koja je prijavila 11 radnih mjesta koja su ostala upražnjena, opština Kolašin od prijavljenih 133 mjesta popunjeno je svega 13, zatim opština Plužine od prijavljenih 20 pozicija samo je 1 popunjeno.

POVEZANI VISOKOŠKOLCI PO OPŠTINAMA

Opština	Broj uparenih visokoškolaca
Andrijevića	11
B.Polje	131
Bar	170
Berane	104
Budva	90
Cetinje	49
Danilovgrad	36
Gusinje	17
H.Novi	91
Kolasin	13
Kotor	79

Mojkovac	20
Nikšić	223
Petnjica	3
Plav	26
Plužine	1
Pljevlja	74
Podgorica	1275
Rožaje	103
Tivat	43
Tuzi	40
Ulcinj	130
Zeta	6
Žabljak	8
UKUPNO	2.743

**TRAŽENO RADNIH MJESTA/BROJ PRIJAVLJENIH VISOKOŠKOLACA PO
STUDIJSKIM OBLASTIMA**

Studijska oblast	Traženo radnih mjesta	Prijavljeno visokoškolaca
OBLAST EKONOMIJE	3128	530
OBLAST PRAVO	1395	290
OBLAST IT	1285	186
OBLAST TURIZAM I HOTELIJERSTVO	1176	122
OBLAST ENGLLESKI JEZIK	439	66
OBLAST GRAĐEVINA	337	66
OBLAST DIPLOMATIJE, POLITIKOLOGIJE I MEĐUNARODNIH ODNOSA	312	65
ARHITEKTURA	269	36
OBLAST NOVINARSTVO	267	14
Grafički dizajn	256	47
FARMACIJA	238	22
UČITELJSKI STUDIJ	214	33
PSIHOLOGIJA	192	49
OBLAST BEZBJEDNOST I KRIMINALISTIKA	186	78
OBLAST ENERGETIKA	183	46

BROJ UPARENIH/NEUPARENIH RADNIH MJESTA U PRIVATNOM/JAVNOM SEKTORU

Broj uparenih radnih mjesta javna uprava:
1166
Broj neuparenih radnih mjesta javna uprava:
3288
Broj uparenih radnih mjesta privatni sektor:
1577
Broj neuparenih radnih mjesta privatni sektor:
10544

U skladu sa navedenim, Ministarstvo prosvjete predlaže Vladi Crne Gore da donese sljedeći

ZAKLJUČAK:

1. Vlada Crne Gore, na sjednici od ___ decembra 2022. godine, usvojila je Izvještaj o realizaciji Programa stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem za 2022/2023. godinu.